

Grote Spui 19

Amersfoort

Introductie

adres: Grote Spui 19
postcode: 3811GA Amersfoort
coördinaten: x 154.914, y 463.402
opdrachtgever: Blowout BV, dhr. J. Bremer
status: rijksmonument
onderzoek: bouwhistorische verkenning met waardestelling
functie: woning
bouwjaar: 1854 met een verbouwing in 1882

Op dit moment worden plannen voorbereid voor de restauratie en verbouwing van het huis Grote Spui 19 in Amersfoort. Dit huis kreeg zijn huidige verschijningsvorm bij verbouwingen in 1854 en 1882.

Vanwege de monumentenstatus spelen de cultuurhistorische waarden een belangrijke rol bij de planvorming en de beoordeling daarvan. De bouwhistorische verkenning geeft inzicht in de bouwgeschiedenis van het gebouw op hoofdlijnen, de bewaard gebleven historische onderdelen en de aanwezige cultuurhistorische waarden. Aan de hand van de onderzoeksresultaten kan bepaald worden welke cultuurhistorische waarden bij de gewenste veranderingen in het geding kunnen zijn en waar ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen.

onderzoek en veldwerk

Het onderzoek heeft plaatsgevonden conform de Uitvoeringsrichtlijn Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling URL 2007 van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM) uit 2024. Hierbij is samengewerkt met BELFORT cultuurhistorie en monumenten uit Doetinchem en ELKA cultuurhistorie uit Vragender. Het onderzoek werd opgebouwd uit een aantal onderdelen:

literatuuronderzoek

In de literatuur zijn direct beschikbare gegevens en ouder (cultuurhistorisch) onderzoek geïnventariseerd.

archiefonderzoek

Door Peter Schut (Advies in Lagen) werd recent voor dezelfde opdrachtgever de bewoningsgeschiedenis van Grote Spui 1, 19, 21 en 27 onderzocht. Bij de uitvoering van het bouwhistorische onderzoek is van zijn rapportage dankbaar gebruik gemaakt. Door ARCX is geen aanvullend archiefonderzoek uitgevoerd. Wel is voor de volledigheid in Archief Eemland navraag gedaan naar bewaard gebleven historische bouwaanvragen, helaas zonder resultaat. Verder is in de verschillende beeldbanken gezocht naar historische afbeeldingen en werden bij het Kadaster de relevante hulpkaarten en kadastrale leggers geraadpleegd.

veldwerk

Het veldwerk op locatie heeft plaatsgevonden op woensdag 11 december 2024. Op basis van de zichtbare bouwdelen zijn de belangrijkste bouwfasen en veranderingen van de ruimtelijke structuur gedocumenteerd en vastgelegd. Ten tijde van het onderzoek waren grote delen van het huis gestript en op enkele plaatsen binnenwanden verwijderd. Er heeft geen aanvullend destructief onderzoek plaatsgevonden.

Afbeelding 1 van 2

Voorgevel van het onderzochte huis aan het Grote Spui in Amersfoort.

Afbeelding 2 van 2

Situering van Grote Spui 19 op de huidige topografische ondergrond. (BAG viewer)

digitale rapportage op www.tijdbeeld.com

De onderzoeksresultaten zijn vastgelegd en aangeleverd via de website TIJDBEELD. Op www.tijdbeeld.com zijn alle gegevens chronologisch geordend en digitaal gepresenteerd in opeenvolgende vensters in de tijdlijn en voorzien van een waardestelling. De directe link naar de rapportage is: <https://www.tijdbeeld.com/project/grote-spui-19>

De rapportage blijft voor onbepaalde tijd via de website ontsloten. Via de website (Downloads) kan een PDF-versie van het rapport gedownload worden. Dit bestand wordt automatisch gegenereerd en heeft daardoor beperkingen in de opmaak en weergave. Het is bedoeld als archieffunctie en voor bijvoorbeeld de aanvraag van een vergunning en het uploaden van de rapportage naar het Omgevingsloket. Tekst en afbeeldingen zijn optimaal te bekijken via bovenstaande link.

beschrijving

Het huis is opgenomen in de oostelijke gevelwand aan het Spui en grenst aan de achterzijde aan een open groen binnenterrein. Het pand is gebouwd op een trapeziumvormige plattegrond en telt boven de begane grond een verdieping en een zolder onder een schilddak. Het achterste deel van het huis is onderkelderd en grenst vanaf de verdiepingsvloer aan de linker zijde aan een smalle steeg tussen de huisnummers 19 en 21. De bakstenen voor- en achtergevel zijn opgetrokken in schoon metselwerk en het dak is gedekt met handvorm oud-Hollandse dakpannen.

De onderdelen van het huis worden verder in detail beschreven in de verschillende tijdvensters.

Afbeelding 1 van 4

Luchtfoto van Grote Spui in de richting van de Koppelpoort.

Afbeelding 2 van 4

Aan de achterzijde is tussen de huisnummers 19 en 21 een smalle steeg vrijgelaten.

Afbeelding 3 van 4

Overzicht van de achtergevel.

Afbeelding 4 van 4

Luchtfoto met een overzicht van de kap.

Tijdslijn

Historische en ruimtelijke context

Het gebied waar het onderzochte huis staat werd aan het eind van de veertiende eeuw bij de stad getrokken. Op het terrein ten noorden van het Spui werd het St.-Agnietenklooster gebouwd, dat na de reformatie in particuliere handen overging. *Lees verder...*

stadsuitbreidingen

Amersfoort is als nederzetting ontstaan bij een voorde (oversteekplaats) in de rivier de Eem en wordt in 1028 voor het eerst in schriftelijke bronnen genoemd. Vanaf de tweede helft van de twaalfde eeuw werden op initiatief van de bisschop van Utrecht grote delen van Eemland ontgonnen. Deze ontginningen werden georganiseerd vanuit een bisschoppelijk hof dat rond de Sint-Joriskerk lag. Ten westen hiervan ontwikkelde zich een handelsnederzetting die in de dertiende eeuw zou uitgroeien tot de stad Amersfoort, met vermoedelijk het water van het Havik als (natuurlijke) noordelijke grens en haven.

In 1259 kreeg Amersfoort stadsrechten. Aanvankelijk kreeg de stad alleen een aarden wal met palissaden als bescherming. Aan het einde van de dertiende eeuw begon men met de bouw van een stadsmuur, met drie landpoorten en twee waterpoorten over de Eem. Omdat de Eem dichtslabde liet de stad rond 1300 het Spui en de Nieuwe Eem graven om de problemen met de bevaarbaarheid van de rivier op te lossen.

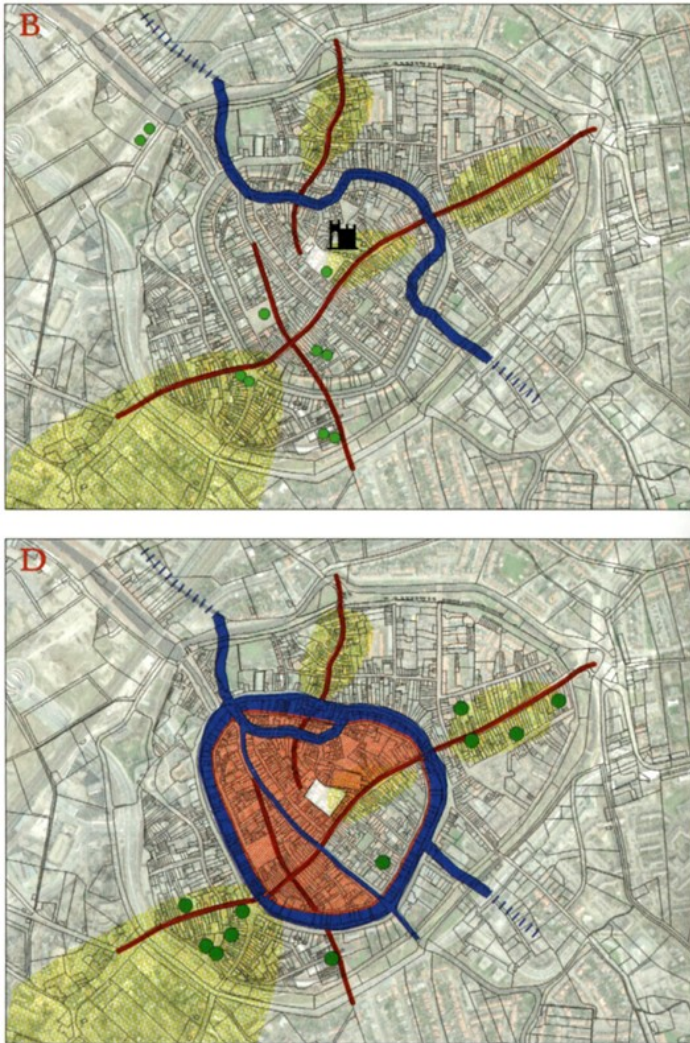
Gestimuleerd door de economische voorspoed besloot men rond 1380 om de stad uit te breiden en een tweede stadsmuur aan te leggen, waarmee de stad driemaal zo groot moest worden en het Spui binnen de stad kwam te liggen. De bouw van de Koppelpoort rond 1425 voltooide deze nieuwe stadsring. Deze stadsuitbreiding bleef voor een belangrijk deel onbebouwd met een concentratie van huizen langs de hoofdstraten. In het nieuwe gebied vestigden zich veel kloosters. Op een groot terrein op de hoek van het Zand en het Spui begon men kort voor 1400 met de bouw van het Sint-Aagtenklooster. Dit terrein tussen de eerste stadsgracht en de tweede omwalling was bijna twee hectare groot. De hoofdgebouwen met o.a. een kapel en een gasthuis lagen aan het Zand.

Na de reformatie vervielen alle kerkelijke goederen aan de stad en mochten geen nieuwe kloosterlingen worden opgenomen. In 1637 kwam de laatste non van het Agnietenklooster te overlijden waarmee het klooster formeel ophield te bestaan.^[1]

Footnotes

1. ^ Abrahamse, J.E., 2019, *Historische atlas van Amersfoort*, Nijmegen, pp 10-23.

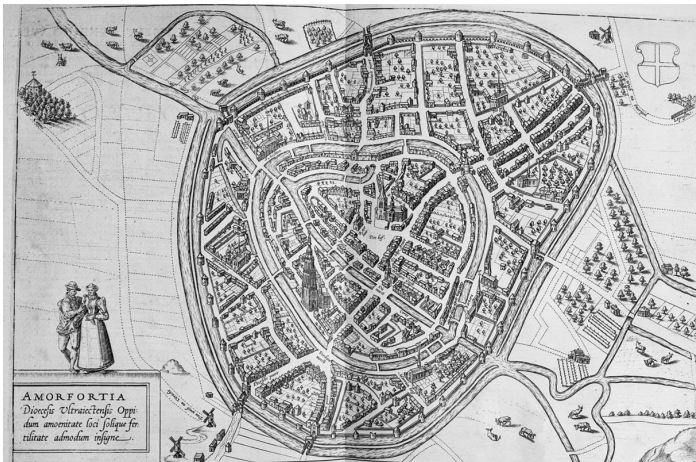
Afbeelding 1 van 3

De vroege stadsontwikkeling van Amersfoort.

Boven: de situatie in de twaalfde eeuw met daarop de locatie van het Bisschoppelijke hof.

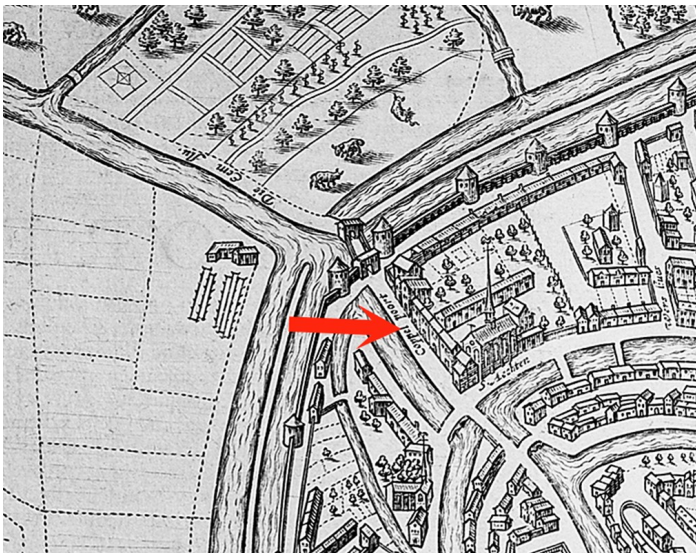
Onder: Aan het eind van de dertiende eeuw voltooid men de eerste stadsmuur.

(overgenomen uit: Abrahamse, 2019, p 12)

Afbeelding 2 van 3

Vogelvluchtkaat van Amersfoort door Braun en Hogenberg. Oorspronkelijke uitgave 1588.

Afbeelding 3 van 3

Uitsnede uit de kaart van Braun en Hogenberg van het noord-westelijke deel van de stad met daarop het Spui. Met een rode pijl is de lokatie van Grote Spui 19 gemarkeerd.

eigenaren

Waarschijnlijk hoorden de huizen die aan de oostzijde van het Spui stonden in de late middeleeuwen ook bij het klooster, helemaal zeker is dit niet.

In 1640 kochten Maarten en Rudolph Codde samen met hun zwager Willem de Leeuw een groot deel van het voormalige klooster. In 1642 verwierven zij twee huizen aan het Spui en in 1646 nog eens vier. Spui nummer 19 was als onderdeel van het klooster al in 1640 in hun bezit gekomen.

De broers Codde en Willem de Leeuw waren handelaren en ondernemers en actief in de lakennijverheid. Bij de productie van laken werden wollen garens tot een stof geweven die vervolgens vervilt moest worden. Dat gebeurde meestal met een volmolen. De volmolen van Codde stond achter het huidige huis Grote Spui 17 en bleef tot op heden als ruïne bewaard. Deze molen werkte op waterkracht en stond aan een smalle watergang, de zogenaamde 'sloot van Codde'. Dit kanaal liep van de gracht aan het Zand achter de bebouwing van het Grote Spui naar de molen en boog daarna af naar het Spui. Zowel ter plaatse van de huizen aan het Zand als aan het Grote Spui werd de sloot overkluisd.^[1]

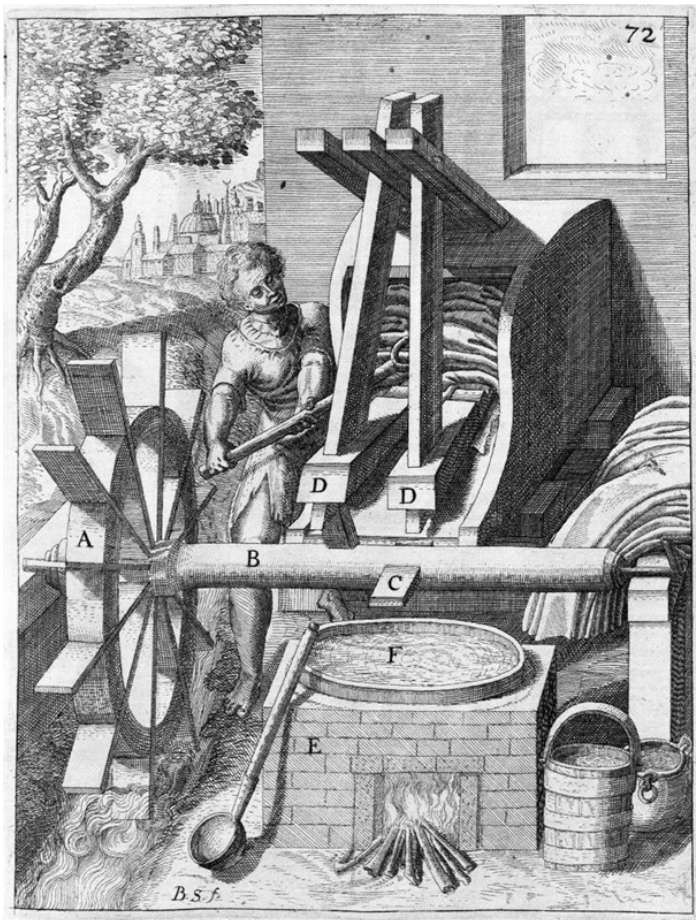
Na het overlijden van Maarten Codde werd Grote Spui 19 in 1654 of '55 verkocht aan wolwever Jan Withuijsen. Historische transportacten geven daarna geen absolute zekerheid over de eigenaar van dit huis of het hier uitgevoerde beroep.

Gedurende de negentiende eeuw was het onderzochte huis in handen van de familie Houtzager. De schipper Jan Houtzager verhuisde in 1790 van Westzaan naar Amersfoort en ging aan het Grote Spui wonen. Zijn zoon Sikke was ook schipper, in 1832 stond hij als eigenaar vermeld van Grote Spui 17 en 19, inclusief de achter nummer 17 gelegen watermolen. Sikke richtte op 24 november 1856 samen met zijn kinderen Jacobus, Dirk en Jacoba Maris een vennootschap op voor 'het drijven van handel'. De panden aan het Spui gingen later over naar de vennootschap en kwamen op naam van Dirk te staan.^[2] Samen met Pieter van Veen waren verschillende leden van de familie Houtzager tussen 1879 en 1910 de eigenaren van de firma Houtzaager & Van Veen die een stoombootdienst op Amsterdam onderhield. In 1912 werd de Schroefstoom- en Motorbootdienst Houtzaager & Heineman opgericht, waartoe later ook Dirk Vlieg en zijn zoon Johan Gerrit toetraden. Na 1940 breidde dit bedrijf uit met een transportdienst met vrachtauto's. Het bedrijf bleef tot 1969 aan het Grote Spui gevestigd.^[3]

Footnotes

1. [^] Schut, P.A.C., *zj, De bewonersgeschiedenis van het Grote Spui 1, 19, 21 en 27 Amersfoort, CH Advies in Lagen rapport 5.*
2. [^] Archief Eemland, *notariele acte 13248 1856-11-24, acte van vennootschap 24-11-1856 Js. de Louter AT055/026 rep 3126.*
3. [^] Schut, P.A.C., *zj, De bewonersgeschiedenis van het Grote Spui 1, 19, 21 en 27 Amersfoort, CH Advies in Lagen rapport 5.*

Afbeelding 1 van 3

Schematische voorstelling uit 1661 van een volmolen. (Georg Andreas Böckler, *Theatrum Machinarum Novum*)

Schroefstoom- en Motorbootdienst
Amersfoort — Baarn — Amsterdam
HOUTZAAGER & HEINEMAN
 Hoofdkantoor: GROOTE SPUI 19b, AMERSFOORT - Telefoon 28

VERTREK:
 van Amersfoort, Baarn, Amsterdam
 iederen Maandag, Woensdag, Vrijdag, 's avonds 5 uur

Ligplaats te Amsterdam:
OUDE SCHANS vóór No. 30 - Telef. 4746 N.

Afbeelding 2 van 3

Advertentie van Houtzager & Heineman uit 1921. (Archief Eemland)

Afbeelding 3 van 3

Achter Grote Spui 17 staat een ruïneus gebouw dat oorspronkelijk de 'volmolen van Codde' geweest zou zijn.

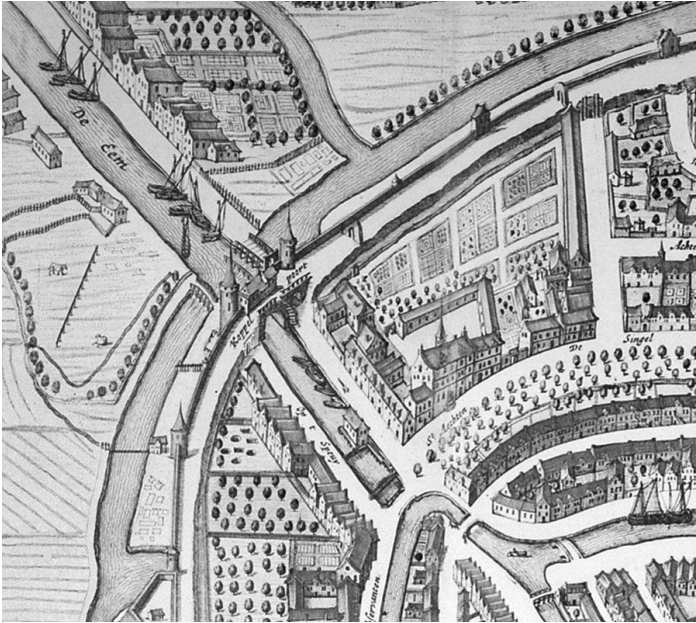

Het huis in 1832

Van de laat middeleeuwse bebouwing bleef ter plaatse van het huis Grote Spui 19 niets bewaard. De huidige bebouwing ontstond door nieuwbouw en de uitbreiding daarvan in de negentiende eeuw. *Lees verder...*

Wat betreft de verschijningsvorm van Grote Spui 19 in de achttiende eeuw en de periode daarvoor zijn er vrijwel geen aanknopingspunten. Door nieuwbouw en een grote verbouwing in de negentiende eeuw bleef van de historische bouwsubstantie van voor 1800 weinig tot niets bewaard. Historische bronnen of betrouwbare afbeeldingen uit deze periode ontbreken ook. Op de bekende vogelvlucht stadsplattegrond van Blaeu uit het midden van de zeventiende eeuw is ter plaatse een gesloten rij huizen weergegeven. Aan de betrouwbaarheid van de weergave van de individuele huizen op deze kaart kan echter getwijfeld worden.

Ook de in verschillende bronnen genoemde 'sloot van Codde' en met name de overkluizing daarvan ter hoogte van de huizen aan de Grote Spui kan bovengronds nu niet meer gelocaliseerd worden. In 1933 kwam bij de aanleg van een riool in de kademuur ter hoogte van nummer 19 de contour van het overkluisde molenkanaal in het zicht en Schut maakt in zijn rapport over de bewoningsgeschiedenis van Grote Spui 1, 19, 21 en 27 melding van een door middel van geofysisch onderzoek op dezelfde locatie ontdekte boogvormige structuur. Het is dus denkbaar dat de bebouwing van Grote Spui 19 ter plaatse van de uitloop van deze sloot opgetrokken werd.

Afbeelding 1 van 3

Uitsnede uit de stadsplattegrond van Amersfoort met daarop het Spui uit Ioan Blaeus atlas *Tooneel der Steden* uit 1649.

Afbeelding 2 van 3

Foto uit 1933, gemaakt tijdens de aanleg van een riool in het Spui met in de kademuur ter hoogte van nummer 19 een boogvormige opening van mogelijk de oude molensloot. (Archief Eemland)

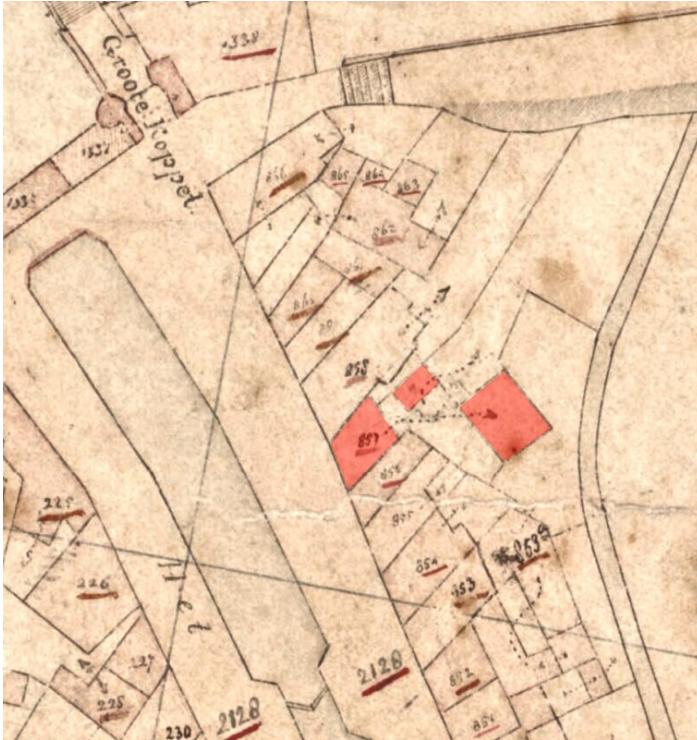
Afbeelding 3 van 3

Op deze foto van de rioleringswerkzaamheden van 1933 is uiterst links de voorgevel van Grote Spui 19 te zien. De vensters in de voorgevel hadden destijds nog de oorspronkelijke roedeverdeling met op de verdieping centraal een hijsdeur.

kadastraal minuutplan

De vroegste betrouwbare weergave van Grote Spui 19 is op het kadastrale minuutplan van 1832. Deze kaart laat aan de oostzijde van het Spui een aaneengesloten gevelwand zien. Het onderzochte huis is weergegeven onder nummer 857 en was destijds in eigendom van schipper Sikke Houtzager. Aan de straatzijde stond ter hoogte van het huidige pand een ondiep huis met een trapeziumvormige plattegrond met op het achterterrein een vrijstaand bijgebouw. Ook de voormalige volmolen van Codde die achter de bebouwing van de buurpanden aan de zuidzijde getekend is en het linker buurpand, het huidige huisnummer 21, behoorden tot het bezit van Sikke. Aan de oostzijde van de molen is het toenmalige verloop van de molensloot ingetekend.

Afbeelding 1 van 1

Uitsnede uit het kadastrale minuutplan uit 1832 met daarop in rood de bebouwing van Grote Spui 19 en de voormalige watermolen gemarkeerd. (beeldbank RCE)

Nieuwbouw in 1854

In 1854 werd het voorste deel van het huis vernieuwd, daarbij werd ook de huidige voorgevel opgetrokken. *Lees verder...*

In 1854 werd een aantal ruimtelijke veranderingen op een kadastrale hulpkaart vastgelegd. Het voorhuis van nummer 19 kreeg een nieuw nummer (2617) en werd ten opzichte van de situatie van 1832 een stuk dieper getekend. De achtergevel sloot nu aan op het bestaande bijgebouw op het achterterrein. Dit bijgebouw was aan de zuidzijde uitgebreid tot aan het molenhuis zodat aan deze kant een binnenplaats ontstond. De voormalige watermolen was destijds in gebruik als pakhuis. Op de kadastrale legger van Dirk Sikke staat bij nummer 2617 'Stichting' vermeld. Het is zeer waarschijnlijk dat de veranderingen die kort voor 1854 plaatsvonden betrekking hadden op de vernieuwing van het voorhuis aan het Spui.

nieuwbouw voorhuis

Zowel de verschijningsvorm van de voorgevel als de opbouw van de verdiepingsbalklaag van het voorste deel van het huis wijzen op een datering in de eerste helft van de negentiende eeuw.

De voorgevel is opgetrokken in zeer verzorgd uitgevoerd schoon metselwerk in kruisverband. De asymmetrisch ingedeelde gevel heeft op de begane grond links twee schuifvensters en rechts daarvan twee voordeuren. Op de verdieping zijn drie schuifvensters aangebracht. De kozijnen van deze gevelopeningen zijn vrij zwaar uitgevoerd en alle gevelopeningen worden afgesloten met strekken. De gevel wordt beëindigd met een eenvoudige kroonlijst. Op historische foto's van de voorgevel is te zien dat het middelste venster op de verdieping oorspronkelijk een hijsopening betrof die afgesloten kon worden met dubbele luiken.

De vensters op de begane grond waren oorspronkelijk voorzien van een roedeverdeling (2 x (3 + 1)). Aan de binnenzijde bleven de bijbehorende vouwblinden bewaard en ook de eenvoudige vensterbanken zouden nog uit deze periode kunnen dateren. Aan de buitenzijde waren persiënnes aangebracht. De beide voordeuren werden bij een latere verbouwing vervangen.

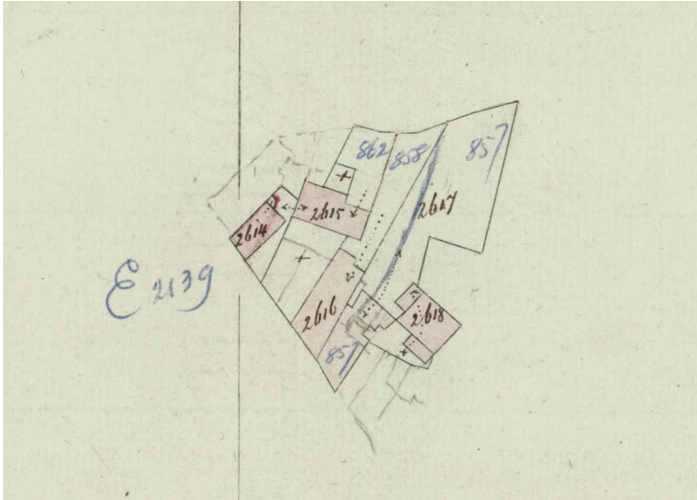
Vanwege de dubbele voordeur ligt de veronderstelling voor de hand dat bij de verbouwing omstreeks het midden van de negentiende eeuw een boven- en een benedenwoning gerealiseerd werden, ieder met een eigen toegang. Er kunnen echter een aantal argumenten aangevoerd worden die mogelijk in een andere richting wijzen.

Allereerst is van belang dat de gehele huidige zolderbalklaag en de bijbehorende kapconstructie pas tot stand kwamen bij een grote verbouwing later in de negentiende eeuw. Het is daarom zeer de vraag of het voorhuis in 1854 voorzien werd van een verdieping. De muurdammen geheel links en rechts van de drie vensters op de verdieping zijn vrij breed. Een verdiepingloos huis met een zolderverdieping met een vrij hoge borstwering is dan ook denkbaar. De voorgevel stond op de verdieping dan als een schermgevel voor de zolder, waarmee het huis zich een stuk groter en voornamer presenteerde dan het feitelijk was. In het voorste dakschild zou in dat geval alleen de hijskast, zonder dakkapel, boven de kroonlijst uitsteken.

Aan het Grote spui staan en stonden meerdere panden met op de zolder of de verdieping een pakhuisfunctie en in de voorgevel een hijsvoorziening. Op een foto uit het begin van de vorige eeuw is de voorganger van het in 1932 gebouwde buurpand Grote Spui 21 te zien. Ook dit was een verdiepingloos huis met op de verdieping een pakhuisdeur en in de gemetselde topgevel een hijsbalk. Het huidige dwarshuis Grote Spui 11 heeft centraal op de verdieping een hijsdeur, geflankeerd door schuifvensters en bij dit pand bleef boven de kroonlijst ook een hijsbalk bewaard.

Bij het veldwerk van het bouwhistorische onderzoek van Grote Spui 19 is als onderbouwing van deze hypothese op de huidige verdieping naar bouwsporen gezocht die wijzen op een gewezen zolderborstwering, de eventuele verhoging van het huis, een verdwenen kapconstructie of de aftekening van een lagere daklijn tegen de binnenzijde van de voorgevel. Op alle genoemde punten helaas zonder resultaat, waarmee het vooralsnog onopgehelderd blijft of kort voor 1854 een verdieping gemaakt werd of

niet.

Afbeelding 1 van 6

Uitsnede uit een kadastrale hulpkaart uit 1854. Het huis werd kort daarvoor vernieuwd en naar achteren uitgebreid. (Kadaster)

Afbeelding 2 van 6

Kort voor 1854 gerealiseerde voorgevel van Grote Spui 19.

Afbeelding 3 van 6

Ansichtkaart uit het begin van de vorige eeuw van het Grote Spui. Geheel rechts is nog net een deel van de voorgevel van huisnummer 19 te zien met op de verdieping een hijsdeur. Het huis links daarvan was een stuk lager dan nu met een als berging ingerichte zolder. (Archief Eemland)

Afbeelding 4 van 6

Uitsnede uit een Ansichtkaart uit 1908 waarop de hijsdeuren van Grote Spui 19 goed te zien zijn. (Archief Eemland)

Afbeelding 5 van 6

De vensters op de begane grond zijn aan de binnenzijde voorzien van vouwblinden en eenvoudige verdiepte vensterbanken.

Afbeelding 6 van 6

Voorgevel van Grote Spui 11 (rechts). Ook deze gevel heeft op de verdieping een hijsdeur met op zolderniveau een hijsbalk in een kast.

balklaag

De kort voor 1854 opgetrokken achtergevel zal ongeveer op dezelfde hoogte als de huidige scheidingswand op de begane grond gestaan hebben. Het gedeelte aan de voorzijde daarvan kreeg een verdiepingsbalklaag die evenwijdig aan de voorgevel loopt en enkelvoudig uitgevoerd is met naaldhouten balken met een rechthoekige doorsnede. De balken zijn ongedecoreerd, hebben geen consoles of sleutelstukken bij de opleggingen en zijn niet voorzien van een gekleurde afwerking. Aangenomen mag worden dat deze vloer oorspronkelijk ook al door een plafond aan het zicht onttrokken was.

indeling

Van de indeling van het huis bleef vrijwel niets bewaard dat met zekerheid aan de bouwphase omstreeks 1850 toegeschreven kan worden. De mogelijkheid dat de beide voordeuren dienden als toegangen tot een boven- en een benedenwoning is hier boven al aan de orde geweest. In dit verband is het ook denkbaar dat de rechter deur de ingang was naar een overdekte gang of poort die, afgescheiden van de woning, tot aan de achtergevel doorliep en uitkwam op de binnenplaats rechts achter het huis. De voormalige volmolen op het achterterrein was in gebruik als pakhuis en mogelijk hadden de bijgebouwen achter Grote Spui 19 ook een opslagfunctie. Zonder de bewoners te hinderen en hun privacy te verstoren konden dan langs deze weg goederen van en naar de kade vervoerd worden.

In dezelfde context dient ook een in de vloer boven deze gang aangetroffen luik genoemd te worden. Hoewel dit luik mogelijk pas (veel) later aangebracht werd, zou deze opening bedoeld kunnen zijn als toegang tot de bergzolder of -verdieping. Om de weg naar achteren niet permanent te versperren zal dit luik, dat een stuk smaller is dan de gang, waarschijnlijk via een losse ladder bereikbaar geweest zijn. De linker deur zal toegang gegeven hebben tot de woning, waarschijnlijk via een achterliggende gang.

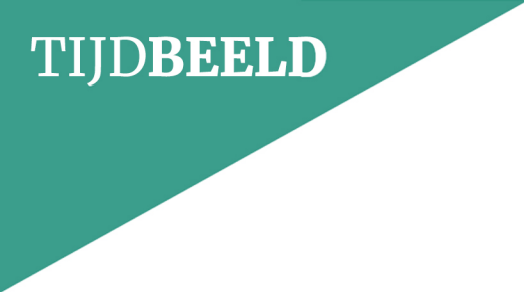
Afbeelding 1 van 2

In de huidige verdiepingsvloer is ter hoogte van de rechter gang een luik aangetroffen.

Afbeelding 2 van 2

Het voorste deel van de huidige verdiepingsbalklaag is opgebouwd uit ongedecoreerde naaldhouten balken en brede vloerdelen.

Uitbreiding in 1882

In 1882 werd het huis naar achteren uitgebreid en kreeg het de huidige hoogte. *Lees verder...*

Het huis kreeg zijn huidige hoofdvorm bij een ingrijpende verbouwing kort voor 1882, die op een kadastrale hulpkaart vastgelegd werd. Bij deze bouwcampagne werd de bestaande bebouwing aan de achterzijde gesloopt, om plaats te maken voor een uitbreiding van het hoofdgebouw. Bij deze gelegenheid realiseerde men over de gehele diepte van het nieuwe huis een verdieping en een zolder. De bestaande achtergevel moest hiervoor over de gehele hoogte gesloopt worden. De uitbreiding aan de achterzijde werd onderkelderd.

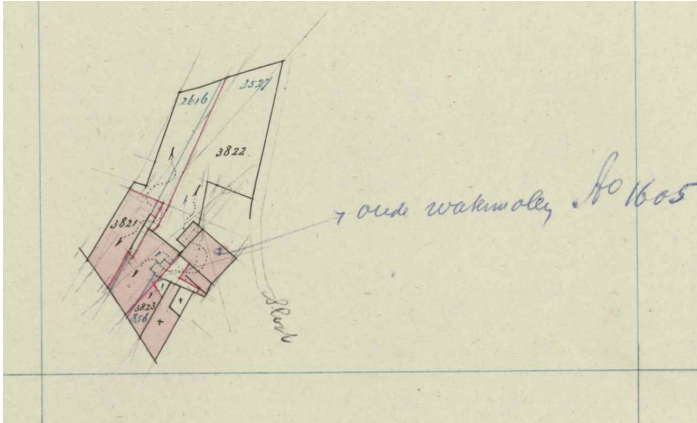
De voorgevel bleef voor deze aanpassing ongewijzigd, het voorste dakschild van het verhoogde huis vormde de overgang tussen de nieuwe zolder en de bestaande voorgevel. Geheel links en rechts moest bij de aansluiting op de lagere zijgoten het voorste schild naar achteren geknikt worden. Deze ongebruikelijke en onlogische oplossing illustreert dat bij de verhoging geïmproviseerd moest worden in verband met de bestaande voorgevel. In de dakkapel in het voorste dakschild kwamen hijsdeuren en werd een hijsrad aangebracht. De uitbreiding kreeg aan de tuinzijde een geheel nieuwe gevel die uitgevoerd werd in schoon metselwerk in kruisverband.

achtergevel

De nieuwe achtergevel kreeg een indeling met op de verdieping drie schuifvensters met ramen met een roedeverdeling ($2 \times (2 + 1)$). Op de begane grond kwamen twee fenetres-a-terre met een vast kalf en een bovenlicht. Deze vensters kregen een roedeverdeling ($2 \times (3 + 1)$) en werden aan de binnenzijde voorzien van vouwblinden. Oorspronkelijk waren aan de buitenzijde persiennes aangebracht. De achterdeur kwam geheel links en werd vormgegeven met een glasdeur met een borstweringpaneel en een bovenlicht voorzien van een roedeverdeling (langs de rand). Alle gevelopeningen werden afgesloten met een rollaag.

De gevel wordt in de huidige situatie beëindigd met een boeiboord en een bakgoot. Centraal staat boven de goot een dakkapel met een plat dak. Net zoals aan de voorzijde moest bij de aansluiting op de lagere zijgoten het achterste dakschild naar achteren geknikt worden.

De hoogte-breedte verhouding van de glasruiten werd op de begane grond en de verdieping consequent gelijk gehouden. Op de begane grond resulteerde dit vanwege de breedte van de naald van de deuren in een iets grotere dagmaat van de kozijnen.

Afbeelding 1 van 6

Uitsnede uit een kadastrale hulpkaart uit 1882 met daarop in rood en blauw de veranderingen die kort daarvoor plaatsvonden. (Kadaster)

Afbeelding 2 van 6

Overzicht van de kelder in de richting van de achtergevel.

Afbeelding 3 van 6

De keldertrap was oorspronkelijk in een portaaltje ondergebracht dat toegankelijk was vanuit de gang.

Afbeelding 4 van 6

Foto van de gemetselde keldertrap.

Afbeelding 5 van 6

Luchtfoto van de voorgevel. In plaats van een wolfeind toe te passen is op de aansluiting van het voorste dakschild met de zakgoten links en rechts een geknikt dakvlakje afgedekt met zink gemaakt.

Afbeelding 6 van 6

Overzicht van de achtergevel.

constructie

De nieuwe zolderbalklaag werd van over de gehele diepte van het nieuwe huis enkelvoudig uitgevoerd met naaldhouten balken die aan de onderkant gedecoreerd werden met een duivejager profiel. De beschoten kapconstructie werd opgebouwd uit gordingen, ondersteund door naaldhouten A-spanten. Deze spanten kregen een traditionele opbouw met korbelen en verbindingen met pen-en-gat. De bestaande verdiepingsbalklaag van het voorste gedeelte bleef bestaan en werd op hetzelfde niveau naar achteren uitgebreid. Deze uitbreiding kon bij het veldwerk niet waargenomen worden, maar van de balkankers in de linker zijgevel kan afgeleid worden dat de toegevoegde balken in hetzelfde ritme en verdeling als de zolderbalklaag gelegd zijn. A-spanten werden vanaf de zeventiende eeuw tot ver in de negentiende eeuw toegepast. Aanvankelijk als onderdeel van sporenkappen en in de negentiende eeuw ook met gordingen.^[1]

De uitbreiding aan de achterzijde werd niet over de volle breedte van het perceel uitgevoerd. Aan de linker zijde liet men over de volledige hoogte een smalle strook vrij. Deze steeg werd later op de begane grond dichtgezet. Behoudens een voormalige luikopening op de verdieping is de zijgevel aan deze steeg blind. De aan de linkerkant verspringende plattegrond wordt in de kapconstructie opgevangen door een smaller spant ter plaatse van de versmalling en een wat steilere dakhelling van het achterste linker dakschild.

Bij de verbouwing van 1882 bleef de voormalige watermolen op het achterterrein in eigendom van de familie Sikke, die destijds ook het buurpand aan de linker zijde (Grote Spui 21) in bezit had. De watermolen werd waarschijnlijk verhuurd aan de twee huizen verder aan het Grote Spui gevestigde Stoomgrutterij-Beschuitgeleifabriek van A. Bast en Zonen. Op de kadastrale hulpkaart van 1882 is de molen met een nieuw tussenlid verbonden met het fabrieksgebouw van Bast aan de straat. Ook aan de achterzijde van Grote Spui 21 staat op dezelfde kadastrale hulpkaart een nieuwe aanbouw getekend. De smalle steeg tussen nummer 19 en 21 bleef onbebouwd om de tuin en de achterzijde van nummer 21 buitenom te ontsluiten. Deze grond behoorde daarvoor nog tot Grote Spui 19 en werd in 1882 bij nummer 21 gevoegd.

Footnotes

1. ^ Zie ook ARCX, *klooster Marienhof in Amersfoort*, ARCX-rapport 0957, www.tijdbeeld.com De kap van de in 1734 gebouwde burgerweeshuiskoning werd uitgevoerd met een grenenhouten sporenkap waarin A-spanten opgenomen zijn die ondersteund worden door schaargebinten.

Afbeelding 1 van 8

Overzicht van de onderzijde van de zolderbalklaag op de verdieping in de richting van de achtergevel.

Afbeelding 2 van 8

Overzicht van de kapconstructie.

Afbeelding 3 van 8

Vanwege de steeg aan de linker zijde is de dakhelling van het achterste deel van het dak wat steiler uitgevoerd.

Afbeelding 4 van 8

Op de zolder hangt een hijsrad waarvan de spil naar buiten steekt. Deze spil is opgenomen in een hijskast.

Afbeelding 5 van 8

Overzicht van de steeg aan tussen de huisnummers 19 en 21.

Afbeelding 6 van 8

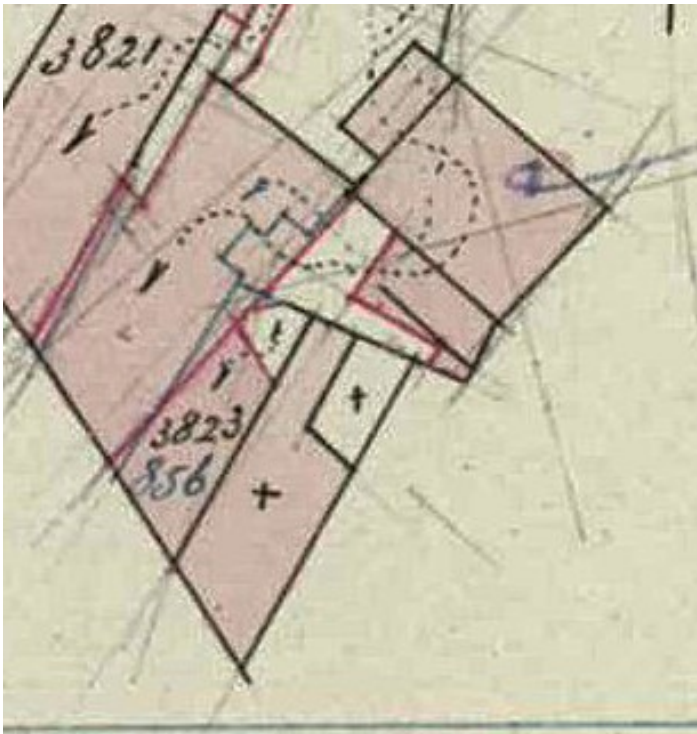
In de linker zijgevel van het achterste deel van het huis is op de verdieping een luikopening aangebracht die later voorzien werd van een raam.

Afbeelding 7 van 8

Omstreeks 1900 gerealiseerde voorgevel van Grote Spui 13, de voormalige Stoomgrutterij-Beschuitgeleifabriek van A. Bast en Zonen.

Afbeelding 8 van 8

Op de kadastrale hulpkaart uit 1882 is aan het voormalige molenhuis een nieuw tussenlid getekend dat verbonden was met Grote Spui 13. (Kadaster)

indeling

Bij de verbouwing van 1882 zal het huis op de begane grond en de verdieping opnieuw ingedeeld zijn. Daarbij bleef de indeling van de voorgevel ongewijzigd, wel werden de beide voordeuren vervangen door deuren met grote vensters die aan de buitenzijde afgesloten werden met gietijzeren roosters.

begane grond

De begane grond kreeg een indeling met een voorkamer, een tussenvertrek en een tuinkamer. In de huidige situatie is de scheidingsmuur tussen voorkamer en tussenvertrek uitgebroken, mogelijk waren deze vertrekken met dubbele schuifdeuren verbonden. Aan de achterzijde kwam aan de rechter zijde de keuken. Deze vertrekken werden ontsloten via een gang die vanaf de linker voordeur tot aan de keuken liep. Het voorste deel van de linker gangwand was tijdens het onderzoek niet meer aanwezig.

De gang achter de rechter voordeur gaf toegang tot de verdiepingstrap ongeveer halverwege het huis, waardoor een eventuele verbinding met het achterterrein langs deze weg niet meer mogelijk was. Onder de trap realiseerde men een toilet en een trapkast.

Onder de tuinkamer werd een kelder aangelegd die afgesloten werd met een sterk gedrukt tongewelf. Deze kelder had een deur in de gang en was via een gedraaide gemetselde trap te bereiken. Tijdens het onderzoek kon de kelder vanwege een hoge waterstand niet betreden worden.

afwerking begane grond

De voorkamer van het vertrek op de begane grond kreeg tegen de linker bouwmuur een schouw met rechts daarvan een inbouwkast met beneden en boven dubbele deuren. De gehele kast was inclusief de deuren oorspronkelijk afgewerkt met behang. De stijlen links en rechts werden over de volledige hoogte half rond verdiept vormgegeven. De oplegscharnieren volgden deze vorm die ook meebehangen geweest zal zijn. De linker wand van de tuinkamer werd ook voorzien van een driedelige inbouwkast die op dezelfde wijze als de kast in de voorkamer vormgegeven werd. Van alle kasten zijn de deuren van het onderste deel niet meer aanwezig. De achterkamer heeft een vlak ongedecoreerd stucplafond, de plafonds van de voorkamer en het tussenvertrek zijn niet meer aanwezig.

De gang van de woning op de begane grond werd afgewerkt met zwarte en gele vloertegels in een diagonaal patroon met een zwarte randstrook. De deuren aan de gang zijn uitgevoerd als paneeldeuren met een boven- en onderpaneel en de kozijnen zijn afgetimmerd met rijk geprofileerde platstukken. Het geheel is aan de gangzijde afgewerkt met houtnerfschilderwerk van hoge kwaliteit.

De tegelvloer van de gang werd doorgelegd in de keuken. In de keuken kwam tegen tegen de buitenhoek een keukenschouw met aansluitend tegen de buitengevel een verdiepingshoge keukenkast opgebouwd uit een onder- en bovenkast en aan de andere zijde een laag aanrecht met gootsteen. Aan de gangzijde staat een lage keukenkast. Al het houtwerk van kasten en schouw was oorspronkelijk afgewerkt met vergelijkbaar houtnerfschilderwerk als in de gang. De keuken kreeg een vlak houten plafond.

De afwerking van de rechter gang is veel eenvoudiger en soberder uitgevoerd dan de linker gang. Op de vloer liggen betontegels 30x30, de verdiepingsbalklaag is afgewerkt met een vlak houten plafond en het kozijn van de verbindingsdeur tussen de gangen is aan de rechter zijde niet voorzien van lijstwerk en ook niet afgewerkt met houtnerfschilderwerk. De rechter gang was in representatieve zin duidelijk minder van belang.

Afbeelding 1 van 10

Overzicht van de rechter gang.

Afbeelding 2 van 10

De linker deur in de voorgevel geeft toegang tot de woning op de begane grond. Van de gang achter deze deur is de linker gangmuur uitgebroken.

Afbeelding 3 van 10

De deuren en kozijnen aan de gang op de begane grond zijn afgewerkt met houtnerfschilderwerk.

Afbeelding 4 van 10

Inbouwkast naast de schouw in de voorkamer op de begane grond. Deze kast was oorspronkelijk afgewerkt met behang.

Afbeelding 5 van 10

Kastenwand in de tuinkamer. De kastfronten waren oorspronkelijk afgewerkt met behang.

Afbeelding 6 van 10

Binnenzijde van de vensters in de tuinkamer op de begane grond.

Afbeelding 7 van 10

Overzicht van de keuken op de begane grond.

Afbeelding 8 van 10

Hoge keukenkast tegen de achtergevel. De kastdeuren werden later afgewerkt met plaatmateriaal.

Afbeelding 9 van 10

Betegelde keukenschouw.

Afbeelding 10 van 10

Ingebouwde keukenkast aan de gangzijde.

verdieping

De verdieping kreeg alleen in de uitbreiding aan de achterzijde een indeling met twee kleine vertrekken aan een overloop. Via deze overloop was ook de ongedeelde ruimte aan de voorzijde toegankelijk. Voor zover bekend was de zolder aanvankelijk alleen via een luik te bereiken en verder niet ingedeeld.

afwerking verdieping

Het voorste deel van het huis bleef aanvankelijk op de verdieping waarschijnlijk in gebruik als opslagruimte. De balklaag werd aan de onderzijde niet afgewerkt met schilderwerk of een plafond. Er konden tijdens het onderzoek geen afdrukken van rietlatten of plafonddragers waargenomen worden. Op de gestucte wanden is op een aantal plaatsen nog een afwerking in kleur waarneembaar.

Ook in de vertrekken aan de achterzijde waren geen plafonds aangebracht. De balklaag werd aan de onderzijde geschilderd en/of voorzien van behang. Het lijkt er op dat vertrekken op de verdieping oorspronkelijk als slaapvertrekken bij de woning op de begane grond behoorden. Tussen de gangen op de begane grond was daarvoor een tussendeur aangebracht. De voor zelfstandige bewoning noodzakelijke keuken en een privaatruimte ontbraken op de verdieping.

De scheidingswanden zijn uitgevoerd als stijl-en-regelwerk. De in deze wanden opgenomen deurkozijnen zijn gedecoreerd met een duivejager profiel en een toegevoegde halfronde lijst. De paneeldeuren zijn afgehangen met knieren. De restruimte naast de trap werd ingenomen door een eenvoudige ingetimmerde kast. Ook daar tegenover aan de andere zijde van de overloop werd een kast gemaakt. Het traphek is op de overloop afgezet met een eenvoudige balustrade met gietijzeren balusters en een met een granaatappel bekroonde gedraaide trappaal.

Afbeelding 1 van 5

In de zoldervloer is voor de huidige zoldertrap een luik aangebracht.

Afbeelding 2 van 5

Overzicht van de overloop op de verdieping.

Afbeelding 3 van 5

Overloop op de verdieping in de richting van de achtergevel. De deurkozijnen zijn opgenomen in het stijl- en regelwerk van de scheidingswanden.

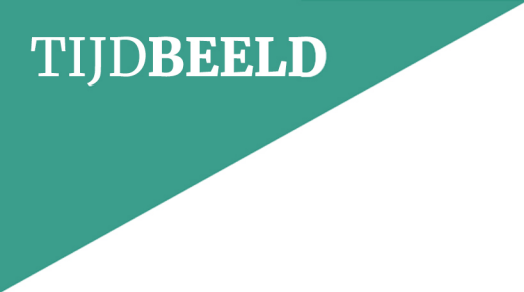
Afbeelding 4 van 5

Inbouwkasten op de overloop op de verdieping.

Afbeelding 5 van 5

Op de verdieping werd (later?) een vertrek en een vaste trap naar de zolder ingetimmerd met aan de voorzijde een kastenwand. Later werd hier een badkamer gerealiseerd. De balklaag ter plaatse werd nooit geschilderd en er zijn ook geen sporen aangetroffen van een historische plafondafwerking.

Latere veranderingen

In de eerste helft van de vorige eeuw werd het huis samengevoegd met het linker buurpand en gedeeltelijk gemoderniseerd. *Lees verder...*

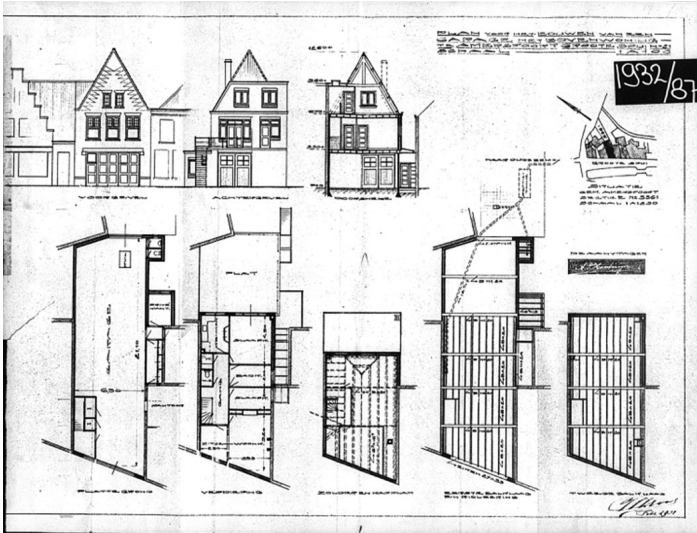
Uit 1932 dateert een plan voor de bouw van een nieuwe garage met bovenwoning ter plaatse van nummer 21. Op de nummers 19 en 21 was destijds de Schroefstoom- en Motorbootdienst Houtzager & Heineman gevestigd. Beide panden waren voor deze verbouwing op de begane grond waarschijnlijk al met elkaar verbonden. De buitendeur naar de smalle steeg tussen de beide huizen kwam waarschijnlijk in nummer 19 uit. Bij de nieuwbouw kreeg de steeg een nieuwe invulling en werd deze op de begane grond overkapt met in de hoek tussen de achtergevel van nummer 19 en de zijgevel van nummer 21 een klein vertrek met een plat dak.

Bij deze verandering werd de steeg op de begane grond een stuk ingekort en het voorste deel van de zijgevel van het achterhuis van nummer 19 ter plaatse gesloopt. Het bovenliggende deel van de zijgevel inclusief twee balken van de verdiepingsvloer die in dit gesloopte muurdeel opgelegd waren, werden opgevangen met een geschoorde onderslagbalk en balkstroppen.

lichtstraat

De voormalige steeg werd een interne verbindingsgang en overkapt met een licht hellend glasdak opgebouwd uit stalen T-profielen waar tussen oorspronkelijk draadglas aangebracht was. Langs de (lage) rechter zijde steunde het dak op een houten goot op klossen. In de huidige situatie is het glas vervangen door underlayment platen.

Afbeelding 1 van 6

Bouwtekening uit 1932 van de nieuwbouw van Grote Spui 21. Bij deze verbouwing werd de steeg op de begane grond dichtgelegd zodat een gang ontstond naar een nieuw vertrek op het achterterrein. (Archief Eemland)

Afbeelding 2 van 6

In de hoek van de achtergevel van nummer 19 en de achterbouw van nummer 21 werd in 1932 een klein vertrek aangebouwd.

Afbeelding 3 van 6

Overzicht van het interieur van het in 1932 aan de achterzijde gerealiseerde vertrek.

Afbeelding 4 van 6

Overzicht van de voormalige steeg op de begane grond in de richting van de voorgevel.

Afbeelding 5 van 6

De steeg werd bij de verbouwing van 1932 op de begane grond een stukje ingekort. De balklaag ter plaatse werd met stropen opgehangen aan een raveelbalk en extra ondersteund met houten schoor. Links de huidige situatie, rechts een reconstructie van de oorspronkelijke indeling.

Afbeelding 6 van 6

De bovenzijde van de stroppen waaraan de verdiepingsbalken zijn opgehangen is vlak boven de vloer op de verdieping zichtbaar.

keuken, gang en toilet

Zeer waarschijnlijk werden in dezelfde periode de keuken en het toilet onder de verdiepingstrap gemoderniseerd. Het toilet kreeg een vloer van zwarte en gele dhg vloertegels en cremekleurige wandtegels, aan de bovenzijde afgezet met een smalle strook zwarte tegels.

In de keuken bleef de bestaande opstelling gehandhaafd, de kastdeuren werden met triplex platen afgewerkt en voorzien van eenvoudige halfronde profielen. In de lage keukenkast kregen de deuren een bovenlicht met een horizontale roede.

In de huidige situatie is het plafond van de gang afgewerkt met zachtboardplaten die zeer waarschijnlijk ook bij deze bouwcampagne aangebracht werden.

zoldertrap en badkamer

De eenvoudige en afwijkende vormgeving en afwerking van de deur naar de zoldertrap wijst waarschijnlijk op de latere realisatie daarvan. Onduidelijk is of het naastgelegen vertrek, waar nu een badkamer is gerealiseerd is, ouder is of uit dezelfde periode dateert. De achterwand van de badkamer wordt gevormd door een houten wand die tevens de achterzijde vormt van de aan de andere zijde aangebrachte kastenwand. Aan de badkamerzijde is deze wand op zeer ongebruikelijke wijze afgewerkt met een laag stucwerk die gewapend is met een soort vezelmat. Deze onderlaag is met een kam geëgaliseerd, waarna een raaplaag en een pleisterlaag aangebracht werden. Eén en ander houdt waarschijnlijk verband met de realisatie van een badkamer ter plaatse in de periode (kort) na de Tweede Wereldoorlog.

Afbeelding 1 van 4

Toilet onder de trap op de begane grond.

Afbeelding 2 van 4

Overzicht van de achterwand van de badkamer op de verdieping.

Afbeelding 3 van 4

Opbouw van de afwerking van de wanden van de badkamer. Tegen de houten scheidingswand is een met onbekende vezels versterkte raaplaag aangebracht die met twee stuclagen afgewerkt werd.

Afbeelding 4 van 4

De vaste trap naar de zolder komt uit in het grootste vertrek op de verdieping aan de achterzijde.

woning

Op enig moment - waarschijnlijk in de tweede helft van de vorige eeuw - werd op de verdieping een zelfstandige woning gerealiseerd waarbij de grote berging aan de voorzijde op de verdieping een woonfunctie kreeg en ingedeeld werd. Van deze indeling bleef alleen het toilet bewaard. Bij deze verbouwing werd het hijsluik in de voorgevel aan de onderzijde ingekort en voorzien van een draairaam met een roedeverdeling.

Opvallend is verder dat zowel de deur en het deurkozijn onderaan de trap als de binnendeur naar de voormalige bergplaats aan de voorzijde zwaar uitgevoerd zijn. Op de verdieping werd de sponning in het (bestaande) kozijn een stukje verdiept. Op de begane grond plaatste men een zware strokendeur die met duimgehengen afgehangen is in een zwaar kozijn dat wat betreft de breedte te smal is voor deze gang. Het gaat hier duidelijk om een oudere hergebruikte deur met kozijn waarvan de herkomst onbekend is

Afbeelding 1 van 3

Overzicht van het voorste deel van de verdieping in de richting van de achtergevel. De later aangebrachte scheidingswanden waren bij het onderzoek niet meer aanwezig.

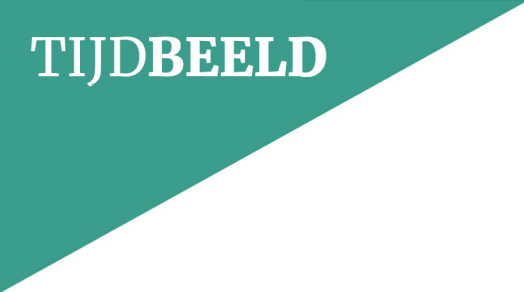
Afbeelding 2 van 3

De voormalige hijsdeur in de voorgevel werd aan de onderzijde ingekort door de natuurstenen lekdorpel te verplaatsen. De deuren werden vervangen door een draairaam met een roedeverdeling.

Afbeelding 3 van 3

De trap naar de verdieping wordt aan de onderzijde afgesloten met een secundair toegepaste deur met bijbehorend kozijn. De mogelijk uit de achttiende eeuw daterende deur is zwaar uitgevoerd en afgehangen met duimgehengen.

Waardering

samenvatting van de bouwgeschiedenis

Het gebied waar het onderzochte huis staat werd aan het eind van de veertiende eeuw bij de stad getrokken. Op het terrein ten noorden van het Spui werd het St.-Agnietenklooster gebouwd, dat na de reformatie in particuliere handen overging.

Van de laat middeleeuwse bebouwing bleef ter plaatse van het onderzochte huis niets bewaard. De huidige bebouwing ontstond grotendeels door nieuwbouw en de uitbreiding daarvan in de negentiende eeuw.

In 1854 werd het voorste deel van het huis vernieuwd, daarbij werd ook de huidige voorgevel opgetrokken en in 1882 werd het huis naar achteren uitgebreid en kreeg het de huidige hoogte. De begane grond en het achterste deel van de verdieping werden daarbij ingedeeld als woning. Het voorste deel van de verdieping bleef in gebruik voor opslag.

In de eerste helft van de vorige eeuw voegde men het huis samen met het linker buurpand en werd het op een aantal punten gemoderniseerd. De negentiende-eeuwse opzet en indeling van het huis bleef daarbij bestaan.

waardering

De waardestelling is opgesteld volgens de *Uitvoeringsrichtlijn Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling URL 2007* van de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM). De waardestelling vindt plaats op twee niveaus: het gebouwde object in relatie tot zijn bredere context en de betekenis van de verschillende onderdelen in relatie tot het object zelf. Het eerste betreffen de 'contextuele waarden' en het tweede de 'intrinsieke waarden'. De waardestelling bestaat uit tekst en tekeningen die complementair en onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De intrinsieke waardestelling vindt zijn neerslag in nog te vervaardigen waarderingsplattegronden die later aan deze rapportage toegevoegd zullen worden.

contextuele waarden

De contextuele waarden zijn volgens de Uitvoeringsrichtlijn Bouwhistorisch onderzoek onderverdeeld in een aantal deelwaardestellingen: historische waarden, ruimtelijke waarden, architectuurhistorische waarden, bouwhistorische waarden, kunsthistorische waarden, gebruikswaarden / functiespecifieke waarden en herinneringswaarden. Elk van deze deelwaarden wordt getoetst aan de hand van de criteria gaafheid en zeldzaamheid.

De bouwgeschiedenis en de bouwchronologie worden ook gepresenteerd op (later toe te voegen) faseringsplattegronden. Deze tekeningen zijn slechts voor een deel gebaseerd op absolute dateringen, zij geven vooral de relatieve chronologie weer zoals die afgeleid kan worden uit typologische en bouwhistorische kenmerken en de restauratiegeschiedenis. Eea in relatie met de gebruiksgeschiedenis voor zover bekend. Het is daarom onvermijdelijk dat binnen de tijdlijn onderdelen onbenoemd moeten blijven of met een onzekerheidsfactor gedateerd moeten worden. Genoemde plattegronden zijn tzt ook op hogere resolutie te downloaden via de knop 'Downloads'.

blauw: hoge intrinsieke waarde, van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.

groen: positieve intrinsieke waarde, van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.

geel: indifferente intrinsieke waarde, van relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.

kruizen: monumentwaarden van balklaag of dakconstructie.

historische waarden, gebruikswaarden / functiespecifieke waarden en herinneringswaarden

- Grote Spui 19 is van algemeen historisch belang als onderdeel van de bebouwing ter plaatse van het verdwenen Agnietenklooster.
- Het huis herinnert vanwege de voormalige molensloot, die op of langs het perceel liep aan de zeventiende- en achttiende-eeuwse lakennijverheid waarbij de naastgelegen watermolen een prominente rol speelde.
- Grote Spui 19 is verder van belang als woning en bedrijfspand van de Amersfoortse schippersfamilie Houtzager, die op deze locatie vanaf het eind van de achttiende eeuw tot 1969 een scheepvaart- en transportbedrijf bezat.
- De hijsvoorziening in de voorgevel vormt samen met het op zolder aangebrachte hijsrad een tastbare verwijzing naar de handelsactiviteiten aan het Spui in de negentiende en twintigste eeuw.
- De indeling van de voorgevel met twee deuren en de aan de linker zijde vrijgehouden steeg verwijzen naar het voormalige praktische en economische belang van de bebouwing op het achterterrein.

ruimtelijke waarden

- Grote Spui 19 is stedenbouwkundig van belang als onderdeel van de aaneengesloten bebouwing aan de oostzijde van Het Spui waarvan de percelering zeer waarschijnlijk dateert van voor de opname van dit gebied binnen de stadsmuren aan het eind van de veertiende eeuw.
- De situering van het huis aan het Spui met aan de achterzijde een groot groen binnenterrein verwijst indirect naar de ruimtelijke opbouw en indeling van het laat-middeleeuwse Agnietenklooster.
- Het onderzochte huis levert vanwege zijn vorm, schaal en situering een positieve bijdrage aan de ruimtelijke structuur en het stadsbeeld ter plaatse.

architectuurhistorische en kunsthistorische waarden

- Grote Spui 19 is architectuurhistorisch van belang vanwege de opbouw, indeling, materialisatie en detaillering van de voor- en de achtergevel.
- De indeling van het huis en de bewaard gebleven afwerking en decoratie van het interieur zijn van belang vanwege de verwijzing naar en herinnering aan de materiele woon- en werkcultuur van een schippers- en ondernemersfamilie uit de negentiende eeuw. In dit verband moeten met name de gangen op de begane grond inclusief vloerafwerking, deuren en kozijnen, de verdiepingstrap en de overloop op de verdieping, de keuken met de vaste inrichting en de ingebouwde kasten van de woonvertrekken op de begane grond specifiek genoemd worden.
- Het huis is verder van belang vanwege de bijdrage aan het vanaf de zeventiende eeuw ontstane gevelbeeld aan het Spui.

bouwhistorische waarden

- Grote Spui 19 is bouwhistorisch van belang vanwege de bewaard gebleven constructieve opzet van het negentiende-eeuwse casco. Van het in 1882 gerealiseerde huis bleven substantiële delen bewaard. Het gaat met name om de kapconstructie inclusief het hijsrad, het metselwerk en de kozijnen, ramen en deuren van de voor- en de achtergevel, de overwelfde kelder en de verdiepingsbalklagen.
- De ruimtelijke veranderingen die al voor de negentiende eeuw plaatsgevonden moeten hebben zijn zeer beperkt afleesbaar. In dit verband moeten als waardevolle elementen met name de tijdens het onderzoek niet waargenomen (gemeenschappelijke) bouwmuren genoemd worden. Mogelijk bevatten die nog waardevolle bouwsporen die van belang zijn voor de ontstaans- en verbouwgesciedenis van het huis. Ook de op de verdieping toegepaste houten wanden zijn bouwhistorisch van belang.

Downloads

Colofon

Grote Spui 19 in Amersfoort

Bouwhistorische verkenning met waardestelling

ARCX-rapport 1030

©ARCX monumentenzorg en cultuurhistorie, 24 januari 2025

onderzoek

ARCX, monumentenzorg en cultuurhistorie

Bergstraat 41

6981DB Doesburg

www.arcx.nl

+31(0)313 650190

opdrachtgever

Blowout BV, dhr. J. Bremer

veldwerk

Peter Boer, Jacco Vromen en Linde te Kronnie

rapportage

Peter Boer

ARCX aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.